

Berechting junta kan in Spanje

Leider Argentinië maakt uitlevering schenders mensenrechten mogelijk Videla nog niet een-twee-drie voor Madrileense rechter

DOOR INEKE HOLTWIJK

Met kleine stappen koerst de Argentijnse president Kirchner af op een gerechtelijke afrekening met de militaire dictatuur. Eerst heeft hij uitlevering van junta-leden mogelijk gemaakt. Chili kijkt mee of de strategie werkt.

Het duidt op een koerswijziging, het besluit van de Argentijnse president Nestor Kirchner, vorige week, om de wet in te trekken die uitlevering van Argentijnse juntaleden onmogelijk maakte. Opeenvolgende regeringen in Argentinië hebben de afgelopen decennia vastgehouden aan het principe dat militairen beschuldigd van mensenrechtenschendingen in eigen land ook slechts thuis berecht konden worden.

In de praktijk houdt het in dat de mensenrechtenschenders bijna altijd vrijuit zijn gegaan. In Argentinië gelden namelijk amnestiewetten die veroordeling wegens mensenrechtenschendingen die begaan zijn tijdens de dictaturen, bijna onmogelijk maken.

De Argentijnen hebben in het verleden geprobeerd recht te doen. De belangrijkste generaals werden onmiddellijk na de dictatuur in 1985 veroordeeld. Maar het vooruitzicht dat de processen zouden leiden tot de veroordeling van nog eens honderden militairen, bracht president Alfonsi 'n tot zijn wet Punto Final (Eindpunt), die de verjaringstermijn bekortte.

Met een gewelddadige opstand wisten de militairen een tweede wet af te dwingen die bepaalde dat ondergeschikten niet vervolgd konden worden, omdat ze slechts bevelen uitvoerden. Alfonsi 'ns opvolger, Carlos Menem, kwam vervolgens met een pardon, zodat de veroordeelden weer vrij kwamen. Generaal Videla, leider van de coup, admiraal Massera en een tiental anderen konden jaren later alsnog worden gearresteerd vanwege mazen in de genoemde wetten. Babyroof en diefstal van bezittingen van slachtoffers waren over het hoofd gezien.

Dat Nestor Kirchner het anderhalf jaar oude verbod op uitlevering zou afschaffen, is geen verrassing. Hij doet namelijk wat hij in zijn campagne heeft beloofd: recht doen en het verleden niet wegstoppen. Maar Kirchner, die twee maanden president is, wordt door de Spaanse onderzoeksrechter Garzon opgejaagd. Interpol, in actie gezet door Garzon, had deze week de arrestaties gevraagd bij de Argentijnse justitie. Vanwege zijn imago als verdediger van de mensenrechten moest Kirchner vrijdag in actie komen. Treuzelen zou doen vermoeden dat hij uitlevering wilde tegenhouden.

De meesten van de 45 ex-militairen en een burger die op de Interpollijst stonden, meldden zich vrijdag vrijwillig. Onder hen zijn generaal Antonio Domingo Bussi, een politieke godfather in de suikerprovincie Tucuman, en marinekapitein Alfredo Astiz, de man die symbool werd van de 'vuile oorlog'. De 'blonde engel van de dood', infiltreerde in mensenrechtengroepen en wees aan wie vermoord moesten worden.

Het mogelijk maken van uitlevering betekent niet dat er binnenkort Argentijnen in een Madrileens beklagdenbankje zitten. Het uitleveringsverzoek is nog niet formeel door Spanje ingediend. De zaken zullen onafhankelijk van elkaar worden bestudeerd door de rechter en daarmee zijn maanden gemoeid. Er is beroep mogelijk en de uiteindelijke beslissing is aan de regering.

Rechter Garzon heeft een maand de tijd met redenen en bewijsmateriaal te komen om de Argentijnse rechters te overtuigen. Bij een vorige gelegenheid - de namenlijst bestaat al jaren - leverde Garzon knullig geformuleerde verzoeken in met spelfouten in namen en tal van hiaten. Ook inhoudelijk heeft hij hobbels te nemen: bij reeds veroordeelde exmilitairen als de generaals zal de Spaanse rechter met andere zaken moeten komen. Men kan namelijk slechts eenmaal veroordeeld worden voor hetzelfde misdrijf.

Doordat uitlevering nu weer mogelijk is groeit de druk op de Argentijnse justitie om zelf recht te doen. Uitleveringsverzoeken kunnen en moeten afgewezen worden als de persoon in eigen land wordt vervolgd. Dat is waar Kirchner op hoopt. Hij heeft het echter niet in eigen hand. Het Hooggerechtshof zou daartoe de amnestiewetten ongrondwettelijk moeten verklaren. Dat is een mogelijkheid, zeker als Kirchner daar een jurist benoemd krijgt die de mensenrechten is toegedaan. De andere weg is dat het parlement de wetten van Alfonsi 'n herroept. Daartoe is een debat aangevraagd door een linkse parlementarier.

In Chili kijken bestuurders intussen nieuwsgierig mee. Daar is ook het debat over de amnestiewet losgebrand. Het Argentijnse voorbeeld kan invloed hebben.